

MÍSTA NAROZENÍ PROFESORŮ GEOGRAFIE V ČESKU

Tadeusz Siwek

Abstract

Paper deals with connections between birthplaces of the Czech professors of geography and similar sciences (cartography, demography, economy) of professors-members of the Czech Geographical Society. There are 43 such professors from the beginning of the modern Czech geography at the oldest Czech university – Charles University in Prague at 1880s. 24 of them are historical persons and 19 of them are living. The set of 43 persons has been classified according to distance between their birthplace and their place of (predominant) job at one of the five Czech university centers: Prague, Brno, Ostrava, Olomouc and Plzeň.

Key words: Czech professors, geography, distance measures, birthplaces

ŽIVOTOPIS JAKO PŘEDMĚT GEOGRAFICKÉHO VÝZKUMU

Geografie nepatří k vědeckým oborům, ve kterém by působilo příliš mnoho odborníků. Platí to ve světě a platí to tím víc i pro českou geografii. V celém moderním období existence tohoto oboru v českých zemích lze napočítat pouze 43 univerzitních profesorů z oborů geografie, teorie výuky geografie a kartografie. A to ještě ani všichni nebyli jmenováni v těchto dvou příbuzných oborech, ale svého titulu dosáhli v jiných příbuzných vědách, jako např. v demografii, ekonomii nebo v politologii a mezi geografů je lze proto zařadit jen do jisté míry. Nejčastěji proto, že geografie byla jejich původním oborem, který vystudovali, anebo jejich výzkum byl zaměřen na problémy z pomezí geografie a výše uvedených věd. Dalším kritériem umožňujícím je zařadit mezi geografů je jejich subjektivní pocit příslušnosti k tomuto oboru, který se projevuje mj. jejich členstvím v České geografické společnosti nebo účastí na geografických projektech. Tento seznam možná není úplný, protože dostupné databáze nejsou vždy plně věrohodné. Některé uvádějí jen řádné profesory, jiné směšují mimořádné profesury s řádnými. Také rok dosažení profesury se nepodařilo vždy dohledat. Přesto by uvedený seznam měl být relativně kompletní.

43 profesorů není zas až tak malým vzorkem odborné komunity, aby z jeho vybraných charakteristik nebylo možné vyčíst zajímavé souvislosti. Životopisy jsou významným studijním materiálem, který využívají sociologové v biografické metodě (ve světě na klasickou práci na toto téma o osudech polských přistěhovalců do Ameriky sociologa polského původu Floriana Znanieckého navazují dnes mj. Denzin 1989 anebo Roberts 2002, v Polsku na nedávno zesnulého Jana Szczepańskiego zase Rzepa a Leoński 1989 a u nás Alan 1989 a v poslední době Konopásek 2000). Je to významná součást kvalitativních metod výzkumu v sociálních vědách (Creswell 2007). Životopisy ale nejsou jen materiálem pro kvalitativní výzkum nebo pro „orální historii“. Je v nich obsažena celá řada „tvrdých dat“ (Konopásek 2000), s nimiž lze pracovat – pokud jsou dostatečně početné – jako se statistickými soubory. Pokud jde o životopisy geografů, přímo se nabízí možnost prozkoumání případných prostorových vazeb jejich

životních drah zaznamenaných v jejich biografiích. Prostorové podmíněnosti životních drah všech lidí bez výjimky jsou v každém případě zajímavé. I životopis člověka, který se po celý život nikam nepohnul a je vysloveně statický, má svou vypovídací hodnotu a prozrazuje mnohé o nositeli tohoto osudu. A pokud je životopis barvitější a spojuje daného člověka s více místy na Zemi, je to již materiál vhodný ke zpracování. A životopisy vědců takovým materiálem nesporně jsou.

Ve světové geografii se výzkumem životních cest špičkových světových geografů zabývala hlavně Ann Buttimer – a to jak samostatně (Buttimer 1983), tak i s Torstenem Hägerstrandem (Buttimer, Hägerstrand 1988). Biografie angloamerických geografů se objevují i ve známé knize *Geography and geographers* (Johnston 1991). U nás se tento metodologický přístup dosud příliš neuplatnil, přestože publikovaných životopisů a encyklopedických přehledů o našich geografech je poměrně dost (Häufler 1967, Martínek a Martínek 2003, Kdo je kdo 2002, 2005). V tomto krátkém příspěvku není prostor pro komplexní studium životních drah českých profesorů geografie. Soustředíme se zde pouze na jednoduchý prostorový vztah mezi místem narození českých geografů a místem jejich profesního působení.

ZKOUMANÝ SOUBOR

Z 43 českých profesorů jich 24 patří již do historie a 19 jich dosud žije. Jsou to (v pořadí, v jakém dosáhli profesury):

Mim.	řádná	
1885	1891	Jan Křtitel Kašpar Palacký (1830-1908)
1908		Václav Švambera (1866-1939)
1919?		Jiří Viktor Daneš (1880-1928)
1925		Bedřich Šalomon (1880-1967)
1925	1932	Bohuslav Horák (1881-1960)
1928	1933	Václav Dědina (1870-1956)
1927		František Koláček (1881-1942)
1927	1932	František Vitásek (1890-1973)
1929		Viktor Dvorský (1882-1960)
1929	1935	Jiří Král (1929-1975)
1936		Vladimír J. Novák (1882-1951)
1937	1946	Josef Pohl-Doberský (1888-1967)
1938	1939	Jan Hromádka (1938-1968)
1946	1949	Josef Kunský (1903-1978)
1946	1950	Jan Krejčí (1907-1993)
1951		Jaromír Korčák (1895-1989)
1953		Karel Kuchař (1906-1975)
1964		Miroslav Blažek (1916-1983)
1966		Vlastislav Häufler (1924-1985)
1968		Otakar Tichý (1906-1976)
1970		Miloš Nosek (1922-1978)
1979		Václav Král (1924-2005)
1985		Václav Gardavský (1932)

Mim.	řádná	
1986?		Jiří Machyček (1924-1997)
	1990	Ludvík Mištera (1925-2003)
	1990	Stanislav Horník (1928)
	1990	Zdeněk Pavlík (1931)
	1991	Rudolf Brázdil (1951)
	1992	Miroslav Havrlant (1925)
	1992	Martin Hampl (1940)
	1992	Jaromír Demek (1930)
	1992	Petr Chalupa (1945)
	1993	Jan Kalvoda (1943)
	1996	Vladislav Kříž (1932)
	1997?	Pavel Prošek (1941)
	1998	Petr Dostál (1947)
	2001	Arnošt Wahla (1936)
	2002	Jaroslav Vencálek (1949)
	2004	Jitka Rychtaříková (1949)
	2005	Petr Pavlínek (1963)
	2007	Vít Voženílek (1965)
	2008	René Wokoun (1953)
	2009	Vladimír Baar (1953)

Všichni čeští profesori geografie se narodili v českých zemích, s výjimkou Vlastimila Häuflera, který se narodil jako syn českého pohraničníka na Slovensku (Martínek a Martínek 2003). Také jejich působení se většinou soustředilo do univerzitních center českých zemí. Několik z nich má sice ve svých biografiích dlouholeté působení na univerzitách mimo území dnešní České republiky (Jan Hromádka a Jiří Král na Slovensku, Petr Dostál v Nizozemsku a Petr Pavlínek v USA), ale je pozoruhodné, že všichni výše uvedení profesori se nakonec vrátili do Česka, konkrétně do Prahy, kde všichni jmenovaní studovali a kde většinou také začínali svou vědeckou kariéru.

Z hlediska převažujícího působení českých profesorů geografie nenajdeme na mapě Česka víc než pět univerzitních středisek. A jen ve čtyřech z nich se zatím objevilo profesorů více než jen jeden. Jsou to nejvýznamnější střediska české geografie: Praha, Brno, Ostrava a Olomouc.

Na prvním místě to je samozřejmě Praha, kde dosud působilo nebo stále ještě působí 23 profesorů geografie a když k nim započítáme i Jana Hromádku, pro kterého byla Praha po návratu ze Slovenska posledním pracovním místem před odchodem do důchodu, tak se toto číslo zvýší dokonce na 24. Druhým střediskem českých profesorů geografie je Brno, ve kterém v dosavadní historii působilo deset univerzitních profesorů geografie. Na třetím místě je Ostrava s pěti profesory geografie a na čtvrtém Olomouc se třemi. Poslední univerzitní centrum – Plzeň – se může pochlubit jen jedním profesorem (Ludvík Mištera). Za významné působiště českých profesorů geografie bychom mohli považovat i Bratislavu, když zohledníme zdejší téměř celoživotní působení Jana Hromádky a desetiletí působení Jiřího Krále, pak by Bratislava měla profesory českého původu dokonce dva. V tomto článku se ale soustředíme jen na česká univerzitní centra, tzn. na oněch pět výše uvedených měst.

Odkud do uvedených akademických středisek čeští profesori přišli? To je otázka, která není bez půvabu zejména pro geografů a její zodpovězení je námětem tohoto příspěvku. Pokusíme se probrat česká univerzitní centra, ve kterých působili profesori geografie a zjistit, co se dá vyčíst z jejich míst narození. Rozbor bude proveden v několika časových obdobích, aby bylo možné nejenom zjistit případný vztah mezi místy narození a místy působení, ale i jeho případné změny v různých historických etapách. U tak malých souborů je sice pravděpodobné, že se žádný vztah neprokáže, ale už při letném pohledu na seznam míst, ve kterých se profesori geografie v Česku narodili, naznačuje, že se v něm některé prostorové vztahy rýsují. Poměrně pravděpodobná se např. zdá hypotéza, že první studenti geografie, kteří se tomuto oboru pak celoživotně věnovali v univerzitní kariéře, pocházeli buď přímo z univerzitních měst anebo z jejich bezprostředního zázemí a teprve později začali na univerzity přicházet studenti z větších vzdáleností, z menších měst a z periferních oblastí. Na základě této hypotézy by se průměrná vzdálenost rodiště od působiště měla s časem zvyšovat.

Nikoli bez významu může být i velikost sídla místa původu dotyčného člověka. Tady se zase naskýtá hypotéza, že se na vysoké školy mají obecně větší šanci dostat studenti z větších měst než z malých vesnic a proto by zastoupení profesorů pocházejících z měst mělo být větší než z vesnic. Pochopitelně je nutno zohlednit i počet obyvatel v obcích nebo městech příslušné velikostní kategorie.

ZÁKLADNÍ HODNOCENÍ MÍST NAROZENÍ PROFESORŮ PODLE KRAJŮ A VELIKOSTNÍCH KATEGORIÍ SÍDEL

Podle krajů

Podle jednotlivých krajů lze české profesory geografie podle místa narození rozdělit takto:

	počet	%	% obyv.
Praha	11	25,8	11,8
Středočeský	4	9,3	11,8
Jihočeský	4	9,3	6,1
Plzeňský	1	2,3	5,4
Karlovarský	1	2,3	2,9
Ústecký	1	2,3	8,9
Liberecký	0	0	4,2
Královehradecký	2	4,7	5,3
Pardubický	4	9,3	4,9
Vysočina	2	4,7	4,9
Jihomoravský	6	14,0	10,9
Olomoucký	1	2,3	6,1
Zlínský	1	2,3	5,6
Moravskoslezský	4	9,3	11,9
Slovensko	1	2,3	

Rodiště profesorů nejsou na mapě rozmístěna stejnoměrně. Výrazně větší podíl, než vy vyplývalo z jejich podílu na obyvatelstvu, má Praha a Jihomoravský kraj, v nichž leží sídla dvou nejvýznamnějších center geografie v Česku. Další dva kraje, které vlastní univerzitní centrum geografie nemají, ale mohou se pochlubit výrazně vyšším počtem narodivších se na jejich území profesorů, jsou Jihočeský a Pardubický kraj. Téměř shodný se svou populační vahou se jeví počet profesorů narozených ve Středočeském, Karlovarském, Královéhradeckém a v Moravskoslezském kraji. Ostatních šest krajů má již v tomto ukazateli výrazně nižší váhu, přičemž v Libereckém kraji se jako v jediném dosud nenarodil žádný český geograf, který by dosáhl profesury. Může to být i tím, že Liberecko bylo do konce druhé světové války osídleno většinou německým obyvatelstvem, a proto se potenciální český profesor geografie mohl s největší pravděpodobností narodit až po válce a tudíž měl zatím jen malou šanci dospět do „profesorského“ věku.

Podle velikostních kategorií obcí

Podle velikostních kategorií sídel, zjednodušených na jejich administrativní funkce, se místa narození profesorů geografie v Česku řadí následovně:

Tabulka 2

	počet	%
Praha	11	25,6
Krajská města	6	14,0
Okresní města	3	7,0
Malá města	6	14,0
Vesnice*	20	46,5

*Včetně vesnice Malé Leváre na Slovensku

U velikostních kategorií rodišť profesorů geografie v Česku jsou viditelné dvě anomálie: mnohem častější výskyt vesnic do 2 000 obyvatel (podle Historického lexikonu obcí České republiky 2006) a nedostatečné zastoupení okresních měst. Ale tento nepoměr není tak zřetelný, když se na to podíváme z historického hlediska vývoje urbanizace. Obyvatelstvo malých vesnic tvořilo v předurbanizační době větší podíl než dnes a tak je přirozené, že dříve narození profesori pocházejí ve větší míře právě z těchto sídel. Když si vezmeme zvláště nejmladší skupinu českých profesorů, tak vidíme, že z malé vesnice už nepochází ani jeden. I když je zřejmé, že by bylo nutno prozkoumat nejenom místa narození, která jsou dnes už vesměs ve městech, kde mají porodnice, ale i místa prvního bydliště. I z tohoto srovnání se však ukazuje, že opravdu nikdo z nejmladších českých profesorů geografie z malé vesnice nepochází. Přesto je zastoupení malých až velmi malých obcí v celém souboru 43 rodišť profesorů zvláště v předchozích generacích nadprůměrné.

MÍSTA NAROZENÍ PROFESORŮ PODLE JEJICH PŘÍSLUŠNOSTI K ČESKÝM UNIVERZITNÍM CENTRŮM

Nyní se podíváme, jak se jeví rozmístění a charakter míst narození profesorů geografie v českých zemích seskupených podle pracovišť profesorů.

Pražské centrum

První dva pražští geografové, kteří získali profesuru ještě v době Rakouska-Uherska, Jan Palacký a Václav Švambera, potvrzují hypotézu původu z Prahy (Palacký) nebo z blízkého okolí (Švambera – narodil se v Peruci 60 km od Prahy). Hypotéza preference velkých měst se v případě Peruce nepotvrzuje, protože se tato obec v 19. a ve 20. století pohybovala mezi 1–2 tisíci obyvateli a ani dnes není větší.

Za první republiky se v Praze objevilo 8 profesorů zabývajících se geografii: Jiří Daneš, Bedřich Šalomon, Bohumil Horák, Václav Dědina, Viktor Dvorský, Jiří Král, Vladimír Novák a Josef Pohl-Doberský. K nim bychom mohli připočítat i již uvedeného Jana Hromádku, který většinu své univerzitní kariéry prožil a také profesuru získal v Bratislavě, ale do Prahy se na sklonku života vrátil. I s ním by prvorepublikových profesorů geografie bylo devět. Tři z nich byli přímo z Prahy (Bedřich Šalomon, Viktor Dvorský a Jiří Král) a dva z blízkého okolí (Jiří Daneš se narodil v Novém Dvoře – dnešním Pavlově u Kladna, zhruba 20 km od Prahy a Václav Dědina ve Vinařicích v okrese Mladá Boleslav, což je asi 60 km od Prahy). Tři zbývající profesori přišli do Prahy z větší vzdálenosti: Josef Pohl-Doberský z obce Dobré v okrese Rychnov nad Kněžnou (130 km), Bohumil Horák z Chebu (150 km) a Vladimír Novák byl prvním profesorem geografie, jehož rodištěm bylo Brno (190 km). Jan Hromádka pocházel z malé obce Volenice v okrese Strakonice (od Prahy, kde studoval, je dělí 100 km). Převaha Prahy a jejího okolí se i v případě této skupiny profesorů potvrzuje, ale převaha velkých měst opět jen částečně: tři rodiště profesorů z této skupiny jsou malé obce kolem 500 obyvatel. Dobré u Dobrušky v okrese Rychnov nad Kněžnou, odkud pocházel Josef Pohl-Doberský, mělo v roce 1890 jen 641 obyvatel (bez později připojených menších vesnic a osad v okolí), Dědinovo rodiště Vinařice v okrese Mladá Boleslav, stejně jako Hromádkovo rodiště Volenice na Strakonicku, jsou obce ještě menší, které nikdy nepřekročily hranici 500 obyvatel (Historický lexikon obcí České republiky 2006).

Za 40 let komunistického režimu získalo v Praze profesuru jen šest geografů: Josef Kunský, Jaromír Korčák, Karel Kuchař, Vlastimil Häufler, Václav Král a Václav Gardavský. Celkový počet je menší než počet profesorů za období 20 let první republiky a to mj. svědčí o zpomalení kariérního růstu, který se ostatně tehdy projevil i v řadě dalších vědeckých oborů. Z uvedené šestice přímo z Prahy pocházel Karel Kuchař a z blízkého okolí Václav Král (Roudnice nad Labem – vzdálená 50 km). Zbývající čtyři přišli z větších vzdáleností: Josef Kunský ze Sušice (160 km od Prahy), Jaromír Korčák z Vrážného z česko-moravského pomezí (vzdáleného 220 km), Václav Gardavský z téměř největší možné dálky v rámci českých zemí, z Ostravy (270 km), a Vlastimil Häufler se narodil z dnešního pohledu již v zahraničí, v Malých Levárech na Slovensku (které ale leží blíž Praze než Ostrava – 250 km). Také u této skupiny profesorů je viditelně zastoupena Praha a okolí, ale není tak dominantní jako u předchozích dvou skupin. Velká města mezi nimi převládají opět jen mírně (Praha, Ostrava). Přiměřeně jsou zastoupena menší města (Sušice, Roudnice nad Labem) a opět se mezi nimi vyskytují dvě velmi malá sídla (Malé Leváře a Vrážné). Vrážné je vůbec nejmenším sídlem, ze kterého některý český profesor geografie

pochází. V roce 1895, kdy se Jaromír Korčák narodil, tam žilo jen asi 200 lidí a dnes má tato vesnice dokonce jen 70 stálých obyvatel (Historický lexikon obcí České republiky 2006).

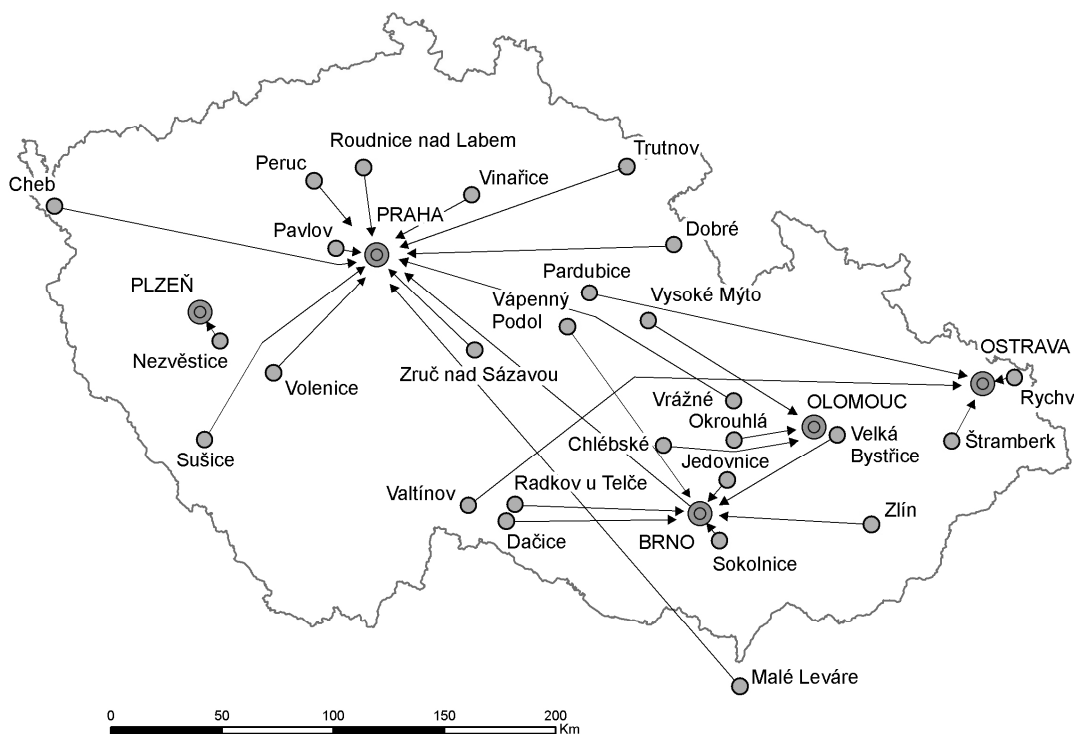
V posledních dvaceti letech od pádu komunismu přibýlo v Praze sedm nových profesorů. To není mnoho, když zvážíme, že v tomto počtu jsou zahrnuta i jmenování profesory těch významných vědců, kterým byla profesura za předchozího režimu z politických důvodů odírána (Martin Hampl, Zdeněk Pavlík) a těch, kteří byli v době komunismu v emigraci (Petr Dostál). Tak malý nárůst je navíc v rozporu s celkovým nárůstem geografických a příbuzných oborů především na Karlově univerzitě, kde dnes studuje několikanásobně více studentů na mnoha nových oborech a jejich kombinacích a kde se také výrazně zvýšil počet pracovníků geografických kateder. Kromě výše uvedených tří profesorů získali v tomto období profesuru na pražských vysokých školách ještě další tři vysokoškolské učitelé: Jan Kalvoda (jediný z této trojice skutečně v oboru geografie), Jitka Rychtaříková (v oboru demografie) a René Wokoun (v oboru ekonomie). Petr Pavlínek si profesuru přivezl ze svého dlouholetého působení v USA. Z této sedmičky je většina profesorů (4) přímo z Prahy. Petr Dostál se narodil v Děčíně (100 km od Prahy), Jitka Rychtaříková pochází ze Zruče nad Sázavou (70 km od Prahy) a Petr Pavlínek z Úpice (140 km od Prahy, ale narodil se v Trutnově). Z této skupiny profesorů se nikdo nenarodil v malé vesnici – zejména proto, že v tomto období se už děti nerodily doma, ale v porodnicích. Nejmenším sídlem, kde některý z českých profesorů prožil dětství, je Úpice. Nejdůležitějším poznatkem analýzy míst narození této skupiny profesorů je návrat dominantní role Prahy. Je to zřejmě dáno tím, že ostatní města se mezitím stala také univerzitními sídly a postupně si vygenerovala vlastní profesory. Proto je v dalším textu nutno se podívat mimo Prahu.

Brněnské centrum

První dva brněnští profesori geografie byli v Brně jmenováni v meziválečném období: byli to František Koláček a František Vitásek. První z nich pocházel přímo z Brna, druhý z Velké Bystřice u Olomouce, což je dvoutisícová obec vzdálená asi 90 km od Brna. To je nápadná shoda geografických detailů se dvěma prvními pražskými profesory v období Rakouska-Uherska! Jeden přímo ze sídelního města univerzity a druhý z malé obce vzdálené několik desítek kilometrů.

V komunistickém období Brno získalo tři profesory geografie: Jana Krejčího, Miroslava Blažka a Miloše Noska. První z nich pocházel z Prahy (190 km od Brna a nutno navíc zohlednit, že se jednalo o svým způsobem nadřazené konkurenční centrum, takže symbolický význam této vzdálenosti je mnohem větší). Druhý byl z malé obce Vápenný Podol asi 130 km od Brna (okres Chrudim a tedy Čechy). Posledně jmenovaný se narodil ve spádovém území Brna v širším smyslu, protože se jedná o moravské městečko, i když spíše na jeho okraji – v Dačicích (110 km od Brna, dnes administrativně Jihočeský kraj). Územně je tento soubor sídel velmi roztržštěn do všech směrů a vzdáleností a velikostně rovněž: jsou v něm zastoupeny velkoměsto, malé městečko a vesnice – chybí město střední velikosti.

V posledních dvou dekádách Brno získalo pět dalších profesorů, kteří jsou nějakým způsobem spojeni s geografii. Jsou to Stanislav Horník, Rudolf Brázdil, Jaromír Demek, Petr Chalupa a Pavel Prošek. Do této skupiny jsme zařadili i Jaromíra Demka, přestože profesuru získal v roce 1992 v Olomouci. Většinu svého života i vědecké kariéry strávil však přece jen v Brně. Z této skupiny profesorů jen Rudolf Brázdil je rodilý Brňák, ale další dva jmenování jsou z bezprostřední vzdálenosti od Brna: Jaromír Demek ze

Obrázek 1 Rodná místa českých profesorů geografie a jejich pracoviště.

Sokolnice (20 km) a Petr Chalupa z Jedovnice (30 km). Dva zbývající jsou asi ze stokilometrové vzdálenosti od Brna, ale nicméně jednoznačně z jeho moravské zóny vlivu: z Radkova u Telče (Stanislav Horník) a ze Zlína (Pavel Prošek). I tady vidíme stejně jako u Prahy jisté uzavření se Brna do vlastního zázemí. Velikostně se mezi rodišti posledních pěti brněnských profesorů geografie projevuje větší diferenciacce než v případě profesorů pražských. Dva brněnští profesori se narodili ve velkém městě (když mezi velká města budeme počítat v českém měřítku města krajská): konkrétně v Brně a Zlíně, další dva v malých obcích (Sokolnice a Jedovnice – obě mají kolem 2 tis. obyvatel) a jen jeden z nich se narodil v malé vesnici: v rodišti Stanislava Horníka Radkově u Telče žije jen něco mezi 200–300 obyvateli. Také tady chybí rodáci ze středně velkých měst, tzn. z měst okresního formátu.

Ostravské centrum

Všech pět profesorů geografie působících v Ostravě bylo jmenováno teprve v posledním historickém období po pádu komunismu. Byli to (chronologicky): Miroslav Havrlant, Vladislav Kříž, Arnošt Wahla, Ladislav Vencálek a Vladimír Baar. Je to počet stejný jako v témže období v Brně a jen o něco menší než počet profesorů v Praze. Ostrava se tím zařadila k předchozím dvěma nejvýznamnějším centrům univerzitní geografie.

Pokud jde o místa narození ostravských profesorů, je mezi nimi mnohem větší diferenciaci než v případě Prahy a Brna, rozhodně pokud jde o srovnatelná časová období posledních dvaceti let. Jen jeden z ostravských profesorů je rodilý Ostravan (Jaroslav Vencálek), další, avšak historicky v Ostravě první, se narodil ve slezském městečku Rychvald, které s Ostravou sousedí (Miroslav Havrlant). Zatím poslední ostravský profesor Vladimír Baar pochází ze Štramberka (40 km od Ostravy) a dva zbývající profesori jsou z větší dálky: Vladislav Kříž se narodil na moravském pomezí ve Valtínově u Kunžaku (300 km od Ostravy) a Arnošt Wahla pochází z Čech, konkrétně z Pardubic (240 km od Ostravy). Velikostně rodiště podskupiny ostravských profesorů reprezentují dvě krajská města (Ostrava a Pardubice), dvě malá města se 3–6 tisíci obyvatel (Rychvald a Štramberk) a jednu vesnici, která měla v době narození profesora asi 500 obyvatel a dnes jich tam žije 130 (Valtínov). Tři sídla jsou v ostravském regionu a dvě jsou vzdálená, která s Ostravou nemají nic společného.

Olomouc

V tomto univerzitním městě působili v předchozím období dva profesori z oboru teorie vyučování zeměpisu Jiří Machyček a Otakar Tichý. Oba pocházeli z malých moravských vesnic s několika sty obyvateli. Otakar Tichý z Okrouhlé v okrese Blansko (40 km od Olomouce) a Jiří Machyček z Chlébského (dnes součást obce Skorotice v okrese Žďár nad Sázavou, 60 km od Olomouce). V současné době v Olomouci působí Vít Voženilek, profesor geoinformatiky pocházející z východočeského Vysokého Mýta (12 tis. obyvatel, 100 km od Olomouce). Z těchto tří případů zatím nelze hledat nějaké územní souvislosti. Kdybychom však k olomouckým profesorům přiřadili i Jaromíra Demka, mohli bychom Olomouc považovat již za regionální centrum univerzitní geografie srovnatelné s Ostravou.

Plzeň

V Plzni dosud působil jediný univerzitní profesor: Ludvík Mištera, který profesuru získal v roce 1992. Narodil se v Nezvěsticích v okrese Plzeň-jih (přes 1 tisíc obyvatel, asi 20 km od Plzně) a tedy v bezprostředním zázemí města.

ZÁVĚRY

Ze zkoumaného souboru 43 profesorů geografie, kartografie a příbuzných oborů se jich 13 narodilo přímo v sídelním městě své univerzity (30,2 %) a celkem 25 z nich (58,1 %) se narodilo v okruhu do 60 km. Ze vzdálenosti větší než 200 km přišlo na své univerzity jen pět profesorů (11,6 %).

Z 24 pražských profesorů geografie bylo deset rodilých Pražanů, dalších deset pocházelo z jiných měst a vesnic v Čechách, tři pocházeli z Moravy a jeden ze Slovenska. Dohromady se jich 14 narodilo buď v Praze nebo ve vzdálenosti do 60 km od Prahy (58 %). Jen tři pražští profesori se narodili ve vzdálenosti větší než 200 km od hlavního města (12,5 %).

Z desíti brněnských profesorů pocházeli tři přímo z Brna a šest z ostatních měst a vesnic na Moravě, jen jeden pocházel z Čech. Dohromady jich bylo pět (50 %) z Brna a z okruhu do 60 km. Nikdo do Brna nepřišel ze vzdálenosti větší než 200 km, což je dáno centrální polohou tohoto města, mnohem lepší než v případě Prahy nebo Ostravy.

Z pěti ostravských profesorů jen jeden pochází přímo z Ostravy, dva z dalších míst na Moravě, jeden z Čech a jeden ze Slezska. Z okruhu do 60 km od Ostravy pocházejí tři ostravští profesori (60 %), dva jsou ze vzdálenosti přes 200 km (40 %), což je relativně nejvíc a je to nepochybně vliv extrémní polohy Ostravy vůči těžišti českého státu. Do Ostravy je téměř odevšad daleko, a proto je pravděpodobné, že i místní profesori budou původem zdaleka.

Ani jeden ze tří profesorů působících v Olomouci se nenarodil v tomto našem druhém nejstarším univerzitním městě. Dva pocházeli ze vzdálenosti do 60 km a jeden ze vzdálenosti 100 km. Nikdo z nich nebyl z větší vzdálenosti.

Při pohledu na vývojové tendence časové řady míst narození českých profesorů geografie a některých geografii příbuzných oborů je možné si dovolit tvrdit, že má vztah k obecné hierarchii sídel v Česku. Vysokoškolská centra v těchto oborech vznikala v pořadí Praha – Brno – další krajská města. Podle počtu profesorů bychom mohli dnes tuto hierarchii upřesnit takto: nejstarším a nejvýznamnějším centrem je podle Praha, následují Brno a v dalším pořadí Ostrava a Olomouc.

Dalším nepochybným závěrem je, že česká vysokoškolská centra v oborech geografie a kartografie jsou personálně relativně uzavřená a tato uzavřenost má spíše rostoucí tendenci. To znamená, že na příslušné univerzity nastupují zpravidla lidé z jejich nejbližšího geografického okolí – to je dnes více než dřív vidět už u studentů, pokračuje to u pracovníků a nakonec se to projeví i u profesorů.

Profesori geografie stále častěji pocházejí z větších měst. Dříve přicházeli na univerzity ve větší míře studenti z malých obcí a mnozí z nich tam udělali velké vědecké kariéry. Za celé sledované období zhruba jednoho a půl století na české univerzity přišlo deset profesorů, tzn. 23 % z malých vesnic, které neměly ani 1 000 obyvatel. Tento jev díky urbanizaci a poklesu počtu obyvatel v těchto nejmenších sídlech patří minulosti. Další závěry už nemají vzhledem k malé početnosti zkoumaného souboru odpovídající vypovídací schopnost. Na konec si můžeme položit otázku: jak budou zjištěné tendence vypadat v dalších obdobích, až se soubor dnešních profesorů geografie dále rozroste?

LITERATURA

- Alan, J.** ed. 1989: *Metodologie výzkumu životních drah*. Praha, Výzkumný ústav sociálního rozvoje a práce.
- Buttimer, A.** ed. 1983: *The practice of geography*. London–New York, Longman.
- Buttimer, A., Hägerstrand, T.** eds. 1988: *Geographers of Norden*. Lund, Lund University Press.
- Creswell, J. W.** 2007: *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. London, Sage Publications.
- ČSÚ** 2006: *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*. Praha, Český statistický úřad.
- Denzin, N.** 1989: *Interpretative Biography*. Newbury Park–London–New Delhi, Sage Publications.
- Häufner, V.** 1967: *Dějiny geografie na Univerzitě Karlově 1348–1967*. Praha, Univerzita Karlova.
- Johnston, R. J.** 1991: *Geography & Geographers: Anglo-American Human Geography since 1945*. London, Arnold.
- Kdo je kdo: osobnosti české současnosti*. 4. vydání, (2002) Praha, Agentura Kdo je kdo.
- Kdo je kdo: osobnosti české současnosti*. 5. vydání, (2005) Praha, Agentura Kdo je kdo.
- Konopásek, Z.** 2000: *Our lives as database: Doing a sociology of ourselves*. Praha, Karolinum.
- Martínek J., Martínek, M.** 2003: *Kdo byl kdo: Naši geografové a cestovatelé*. 2. vydání, Praha, Libri.
- Roberts, B.** 2002: *Biographical research: principles and practice in survey research*. Buckingham and Philadelphia, Open University Press.
- Rzepa, T., Leoński, J.** eds. 1993: *O biografii i metodzie biograficznej*. Poznań, Nakom.

SUMMARY

Birthplace of the Czech professors in geography

Czech geography had 43 university professors from its historical first appointment of prof. Jan Palacký at 1885. Thirteen of them were born exactly in the seat of their later university (30.2%) and 25 of them (58.1%) were born to the distance 60 km. Only five of them were born farer than 200 km (11.6%).

Twenty-four (24) professors working in Prague were distributed according birthplaces such as follows: ten professors were born in Prague, next ten professors were born at other towns or villages of Bohemia, three professors were born in Moravia and one professor was born in Slovakia. Fourteen of them were born in Prague or close vicinity up to 60 km (58.0%). Only three Prague professors came from the longer distance than 200 km (12.5%).

Ten professors working in Brno can be classified according to their birthplaces such as follows: three professors were born in Brno, six of them arrived to Brno from other towns and villages of Moravia and one professor came from Bohemia. Five professors (50%) came from Brno or its close vicinity no farer than 60 km. No Brno professor came from longer distance than 200 km because Brno is better centrally situated than Prague or Ostrava.

Five professors of Ostrava can be divided according to their birthplaces such as follows: only one of them was born in Ostrava, two of them were born in Moravia, one of them was born in Bohemia and one of them was born in Silesia. Three of them came from the Ostrava or close vicinity up to 60 km (60%), two professors were born farer than 200 km (40%). The distances of birthplaces of Ostrava professors are the relatively longest because Ostrava is the most peripheral centre of the Czech state.

No anyone of Olomouc professors did not been born in the second oldest Czech universtity seat. Two of them came from close vicinity up to 60 km and one came from the distance of 100 km. No one professor came to Olomouc from longer distance.

Geographical distribution of the Czech geography professors' birthplaces generally conforms with the hierarchy of Czech settlements. Centers of Czech university geography appeared in such sequence: Prague – Brno – other regional centers. The centers follow the sequence: Prague – Brno – Ostrava – Olomouc also according to number of their professors.

Centers of university geography in Czechia unfortunately seem to be relatively isolated and their isolation tends to grow. It means that most of geography students are recruited from the near neighbouring of the Czech universities. Graduated students stay very often in their universities and follow career line from assistant and doctor, to associated professor or professor. Most of them have been born in the towns or even in the university centers, villages do not appeared as birthplaces from the second half of 20th century.